

Fimmtudaginn 26. október 1995.

Nr. 233/1994.

Guðrún Halldórsdóttir

(Björgvin Þorsteinsson hrl.)

gegn

Þótabúi Árna Sigurðssonar

(Jóhann Þórðarson hrl.)

Gjaldþrot. Riftun. Kaupmáli. Nauðungaruppboð.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason og Arnljótur Björnsson og Gunnar M. Guðmundsson, fyrrverandi hæstaréttardómari.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 19. maí 1994. Hún krefst *adallega* frávísunar málsins frá héraðsdómi, *til vara* sýknu af kröfum stefnda og *til þrautavara*, að „einungis verði tekinn til greina hluti af kröfum stefnda“. Þá krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess *adallega*, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur „að öðru leyti en því að fallið er frá kröfu um afhendingu eignarráða fasteignarinnar að Fagraholti 12, Ísafirði, en í þess stað er krafist eignarráða að eftirstöðvum söluandvirðis eignarinnar, kr. 1.914.381“. Til vara krefst stefndi þess, að áfrýjandi verði dæmd til að greiða sér 2.914.381 krónu með vöxtum samkvæmt 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 9. mars 1990 til 16. júní 1993, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla laganna frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst stefndi staðfestingar á hinum áfrýjaða úrskurði, sem upp var kveðinn 2. nóvember 1993, þar sem synjað var frávísunarkröfu áfrýjanda. Að lokum krefst stefndi málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fram í Hæstarétti. Meðal þeirra er endurrit af skýrslum, sem aflað var fyrir Héraðsdómi Reykjaness 7. mars 1995.

I.

Hinn 12. apríl 1994, tveimur dögum fyrir uppsögu hins áfrýjaða dóms, var fasteignin Fagraholt 12 á Ísafirði seld á nauðungaruppboði fyrir 9.500.000 krónur. Við úthlutun söluverðs eignarinnar til

rétthafa samkvæmt frumvarpi að úthlutunargerð frá 13. maí 1994 var ekki tekið tillit til veðskuldabréfs þess, sem áfrýjandi gaf út með veði í Fagraholti 12 og um er fjallað í héraðsdómi. Er tilgreind fyrir þeirri ákvörðun sú ástæða, að veðsetningunni beri samkvæmt dómnum að aflétta af eigninni. Aftur á móti var ákveðið í frumvarpinu, að 1.914.381 króna af söluverði eignarinnar rynni til stefnda. Var sú fjárhæð lögð inn á geymslureikning til varðveislu, uns mál þetta yrði til lykta leitt. Á grundvelli þessa byggist breytt kröfugerð stefnda fyrir Hæstarétti.

Frestur var veittur til 1. júní 1994 til að koma að athugasemdum við úthlutunargerðina. Fyrir lok hans barst sýslumanninum á Ísa-firði bréf frá Pétri Þór Sigurðssyni héraðsdómslögmanni, dagsett 27. maí s. á., þar sem lýst er kröfu í söluverð Fagraholts 12 í umboði Jóns Einars Jakobssonar héraðsdómslögmanns. Að baki þeirri kröfulýsingu var áður nefnt veðskuldabréf út gefið af áfrýjanda, sem Jón Einar kveðst hafa fengið að handveði frá Bárði Halldórssyni, bróður áfrýjanda, til tryggingar tilteknum skuldum Bárðar. Jafnframt var þess krafist, að frumvarpi að úthlutunargerð yrði breytt, eins og nánar er lýst í bréfinu. Á fundi hjá sýslumanni 13. júní var frestað að taka afstöðu til þeirrar kröfu. Ágreiningi um þetta var Jóni Einari Jakobssyni kostur að skjóta til úrlausnar héraðsdómara samkvæmt 52. og 73. gr. laga nr. 90/1991 um nauðungarsölu. Það var ekki gert. Lagaskilyrði eru ekki til þess, að úr þeim ágreiningi verði skorið með dómi Hæstaréttar í þessu máli, sem Jón Einar Jakobsson á ekki aðild að.

II.

Staðfesta ber með skírskotun til forsendna úrskurð héraðsdómara um synjun á frávísun málsins.

Með vísun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta riftunarákvæði hans og úrlausn um skyldu áfrýjanda til að greiða stefnda 1.000.000 króna. Af þeirri fjárhæð ber áfrýjanda að greiða vexti, eins og í dómsorði greinir. Eftirstöðvar af söluverði Fagraholts 12 samkvæmt áður nefndu frumvarpi að úthlutunargerð, 1.914.381 króna, skulu renna til stefnda ásamt vöxtum af geymslureikningi fjárlins.

Þar sem ráðstöfun Árna Sigurðssonar á fasteigninni Fagraholti 12

til áfrýjanda var ólögmet gagnvart stefnda, svo sem reifað er í héraðsdómi, skorti lagaskilyrði fyrir því, að áfrýjandi mætti tryggja umrætt skuldabréf með veði í eigninni. Veðsetningin var því ekki fremur en ráðstöfun fasteignarinnar til áfrýjanda bindandi gagnvart stefnda, enda reynir ekki í málinu á rétt þriðja manns, er haggja kynni þeirri niðurstöðu á grundvelli traustfangsreglna. Þar sem eigninni hefur þegar verið ráðstafað við nauðungarsölu, þarf ekki að taka afstöðu til kröfu stefnda um aflýsingu bréfsins, sbr. 2. mgr. 56. gr. laga nr. 90/1991.

Staðfesta ber ákvæði héraðsdóms um málskostnað.

Eftir þessum úrslitum málsins ber að dæma áfrýjanda til að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, sem ákveðist 300.000 krónur.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Staðfest er riftun á ráðstöfun Árna Sigurðssonar til áfrýjanda, Guðrúnar Halldórsdóttur, á fasteigninni Fagraholti 12, Ísafirði, og innanstokksmunum þar samkvæmt sérstakri búsmunaskrá með kaupmála þeirra frá 27. febrúar 1990.

Eftirstöðvar af söluverði Fagraholts 12 á nauðungaruppbóði 12. apríl 1994, 1.914.381 króna, greiðist stefnda, protabúi Árna Sigurðssonar, með áföllnum vöxtum af geymslureikningi fjárins.

Áfrýjandi greiði stefnda 1.000.000 króna með vöxtum samkvæmt 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 9. mars 1990 til 16. júní 1993, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla laganna frá þeim degi til greiðsludags.

Staðfest er ákvæði héraðsdóms um málskostnað.

Áfrýjandi greiði stefnda 300.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Vestfjarða 14. apríl 1994.

Ár 1994, fimmtudaginn 14. apríl, er á dómþingi Héraðsdóms Vestfjarða, sem háð er dómsal embættisins að Hafnarstræti 1, Ísafirði, af Jónasi Jó-

hannssyni héraðsdómara, kveðinn upp dómur í málinu nr. E-98/1993; Þrotabú Árna Sigurðssonar gegn Guðrúnu Halldórsdóttur, sem tekið var til dóms 28. mars síðastliðinn að loknum munnlegum málflutningi.

Málið höfðaði skiptastjóri, Jón Sigfús Sigurjónsson héraðsdómslögmaður, fyrir hönd þrotabús Árna Sigurðssonar, kt. 180441-2559, Laugavegi 18 A, Reykjavík, á hendur Guðrúnu Halldórsdóttur, kt. 100348-3069, 34 Green Meadow Drive, Tinton Falls, New Jersey 07724, Bandaríkjum Norður-Ameríku, með stefnu, út gefinni 20. apríl 1993, sem birt var á heimili stefndu 13. maí s. á., en málið var þingfest hér fyrir dómi 16. júní s. á.

Lögmaður stefndu, Björgvin Þorsteinsson hestaréttarlögmaður, krafðist þess við meðferð málsins, að því yrði vísað frá héraðsdómi, þar sem liðinn væri lögmæltur málshöfðunarfrestur samkvæmt gjaldþrotaskiptalögum, og jafnframt á grundvelli tómlætis stefnanda við að fylgja málshöfðun sinni eftir. Þeirri kröfu var hrundið með úrskurði réttarins, upp kveðnum 2. nóvember 1993. Er því nú eingöngu fjallað um efniskröfur málsaðila.

Dómkröfur stefnanda eru svohljóðandi:

1. Að rift verði með dómi örlætisgerningi þrotamanns, Árna Sigurðssonar, sem fólst í afhendingu á fasteigninni Fagraholti 12, Ísafirði, til eigin konu sinnar, stefndu í málinu, með kaupmála þeirra hjóna, dagsettum 27. febrúar 1990, sem skráður var í kaupmálabók bæjarfógetaembættisins á Ísafirði 9. mars 1990, og stefnda verði dæmd til að afhenda stefnanda eignar-ráð fasteignarinnar.

2. Að stefnda verði dæmd til þess að létta af sömu fasteign veðsetningu skuldabréfs, að fjárhæð 8.000.000 krónur, út gefins 14. ágúst 1990 af stefndu til handhafa, sem upphaflega var tryggt með 9. veðrétti í fasteigninni, en ella verði hún dæmd til greiðslu andvirðis skuldabréfsins, 8.000.000 króna, auk dráttarvaxta frá 20. ágúst 1990 til greiðsludags.

3. Að rift verði með dómi samningi þrotamanns og stefndu, sem fólst í fyrrgreindum kaupmála þeirra hjóna, þar sem innbú þeirra var gert að sér-eign stefndu, og stefnda verði dæmd til að greiða stefnanda 2.000.000 króna með dráttarvöxtum frá 27. febrúar 1990 til greiðsludags.

4. Að stefnda verði dæmd til greiðslu málskostnaðar að mati réttarins.

Endanlegar dómkröfur stefndu eru þessar:

Aðallega krefst hún sýknu af öllum kröfum stefnanda, en til vara, að henni verði einungis gert að endurgreiða stefnanda sem nemur búshluta þrotamanns, Árna Sigurðssonar, sem hefði komið til gjaldþrotaskipta. Í báðum tilvikum er krafist málskostnaðar úr hendi stefnanda að mati réttarins.

Sættir hafa verið reyndar árangurslaust.

Málavextir.

Hinn 27. febrúar 1990 gerðu hjónin Árni Sigurðsson og Guðrún Halldórsdóttir, stefnda í máli þessu, þá til heimilis að Fagraholti 12, Ísafirði, með sér kaupmála, þar sem kveðið var á um, að einbýlishús þeirra að Fagraholti 12 ásamt meðfylgjandi bílskúr og lóðarleiguréttindum skyldi vera séreign stefndu og hjúskapareignum þeirra hjóna óviðkomandi. Jafnframt voru öll húsgögn, búsmunir og búshöld samkvæmt viðfestri búsmunaskrá, að áætluðu verðmæti 2.000.000 króna, gerð að séreign stefndu. Þá var í kaupmálanum ákvæði þess efnis, að þau verðmæti, sem kæmu í stað ofangreindra eigna, skyldu einnig teljast séreign hennar. Á móti tók stefnda að sér greiðslu allra veðskulda á viðkomandi fasteign, sem hvíldu á 1.–8. veðrétti. Kaupmáli þessi var skráður í kaupmálabók bæjarfógetaembættisins á Ísafirði 9. mars 1990 og fasteigninni þinglýst á nafn stefndu sama dag, en áður hafði eignin verið þinglýst á nafn Árna Sigurðssonar.

Með bréfi, dagsettu 12. júlí 1990, fór lögmaður Íslandsbanka hf. þess á leit við skiptaráðanda á Ísafirði, að bú Árna Sigurðssonar yrði tekið til gjaldþrotaskipta á grundvelli árangurslausrar lögvaldsgerðar, sem fram hafi farið í fógetarétti Ísafjarðar sama dag, en við það tækifæri lýsti Árni yfir, að hann gæti ekki bent á neinar eignir til tryggingar umkrafinni skuld. Þegar birta átti Árna skiptastefnu, út gefna 10. ágúst s. á., var hann farinn af landi brott, en þau hjónin, Árni og Guðrún, munu samkvæmt gögnum málsins hafa flutt lögheimili sitt til Bandaríkjana 15. s. m., þar sem þau hafa verið búsett síðan. Bú Árna var síðar tekið til gjaldþrotaskipta á grundvelli annarrar skiptastefnu og úrskurður upp kveðinn 12. nóvember 1990 að þrotamanni fjarstöddum. Var hann hvorki sjálfur né neinn fyrir hans hönd við síðari réttarhöld vegna búskiptanna.

Áður hafði það gerst í málinu 14. ágúst s. á., að stefnda gaf út skuldabréf til handhafa, að fjárhæð 8.000.000 króna, sem tryggt var með 9. veðrétti og uppfærslurétti í fasteigninni Fagraholti 12. Samkvæmt bréfinu bar stefnda að endurgreiða umrædda fjárhæð vaxtalaust með 10 jöfnum afborgunum á 5 árum, hinni fyrstu 15. febrúar 1991. Skuldabréf þetta var móttekið til þinglýsingar 17. ágúst 1990 og fært í þinglýsingabók þremur dögum síðar. Hinn 3. júlí 1991 undirritaði umboðsmaður stefndu, Haraldur Blöndal hæstaréttarlögmaður, samning um sölu nefndrar fasteignar fyrir 10.500.000 krónur. Samkvæmt 5. gr. samnings þessa skyldu greiðslur væntanlegra kaupenda, hvort sem greiddar væru stefndu sem seljanda til afléttingar áhvílandi veðskuldum á fasteigninni eða inn á geymslureikning, færðar sem innborganir á áðurgreint veðskuldabréf frá 14. ágúst 1990, en við útgáfu af-sals fyrir fasteigninni skyldi bréfið liggja frammi, áritað um fullnaðar-

greiðslu, og afhent væntanlegum kaupendum til aflýsingar. Þá skyldi sú kvöð hvíla á handhafa skuldabréfsins, að hann veitti kaupendum þegar við gerð kaupsamnings veðleyfi fyrir 3.500.000 króna láni frá Byggingasjóði ríkisins, sem gengi frammar handhafabréfinu. Í samningsuppkastinu er gerður fyrirvari af hálfu kaupenda. Eyjólfis Bjarnasonar og Ingibjargar Jónsdóttur, um samþykki þrotabúsins fyrir eigendaskiptunum, en gögn málsins bera með sér, að slíkt samþykki hafi ekki fengist. Ekkert varð af nefndum fasteignaviðskiptum.

Fyrirgreindum úrskurði skiptaréttar Ísafjarðar frá 12. nóvember 1990 var af hálfu þrotamanns áfrýjað til Hæstaréttar Íslands með stefnu 9. janúar 1991 og þess krafist, að hinn áfrýjaði úrskurður yrði ómerktur og synjað yrði um gjaldþrotaskipti á búi hans. Kröfúlýsingarfrestur í þrotabúið rann út 28. s. m., og námu lýstar kröfur u. þ. b. 14.500.000 krónum. Fram að þeim tíma var meðferð búsins í höndum skiptaráðanda á Ísafirði. Þar sem ekki var kunnugt um eignir í búinu aðrar en þær, sem til þess gætu runnið við riftun áðurgreindra ráðstafana þrotamanns gagnvart stefndu, var á fyrsta skiptafundi í þrotabúinu 6. mars 1991 ákveðið að höfða riftunarmál á hendur henni. Bauðst Íslandsbanki hf. til að bera kostnað af því máli, og var lögmanni hans falið að reka það fyrir hönd þrotabúsins. Riftunarmál var þingfest á bæjarþingi Ísafjarðar 5. september 1991, en vísað frá að kröfu stefndu með dómi, upp kveðnum 5. desember s. á., þar sem liðinn hefði verið málshöfðunarfrestur skv. 68. gr. þágildandi gjaldþrotalaga nr. 6/1978. Með dómi Hæstaréttar Íslands frá 4. febrúar 1992 í málinu nr. 520/1991 var dómur undirréttar hins vegar úr gildi felldur og lagt fyrir héraðsdómara að taka málið upp að nýju til löglegrar meðferðar. Þeirri meðferð var ekki lokið 16. mars 1992, er Hæstiréttur kvað upp dóm í málinu nr. 14/1991 og felldi þar með úr gildi gjaldþrotaúrskurð skiptaréttar Ísafjarðar frá 12. nóvember 1990 á þeirri forsendu, að krafa Íslandsbanka hf. um gjaldþrotaskipti hefði ekki verið löglega birt. Í ljósi þeirrar niðurstöðu var riftunarmálið á hendur stefndu hafið með úrskurði undirréttar, upp kveðnum 27. mars 1992.

Lögmaður Íslandsbanka hf. ítrekaði fyrri kröfu um gjaldþrotaskipti á búi Árna Sigurðssonar í bréfi til skiptaráðanda 20. mars 1992. Með úrskurði skiptaréttar Ísafjarðar, upp kveðnum 15. júní s. á., var synjað um kröfu skiptabeiðanda, en þá niðurstöðu kærði lögmaðurinn til Hæstaréttar Íslands, sem felldi hinn kærða úrskurð úr gildi með dómi, upp kveðnum 23. september 1992 í málinu nr. 352/1992.

Krafa skiptabeiðanda var tekin fyrir að nýju í dómþingi Héraðsdóms Vestfjarða 18. desember 1992. Kvað dómurinn samdægurs upp úrskurð um töku bús Árna Sigurðssonar til gjaldþrotaskipta á grundvelli skiptabeiðn-

innar frá 12. júlí 1990. Þann úrskurð kærði þrotamaður til Hæstaréttar Íslands 28. desember 1992. Með dómi réttarins, upp kveðnum 28. janúar 1993, í málinu nr. 33/1993 var kærumálinu vísað frá Hæstarétti.

Á fyrsta skiptafundi í þrotabúinu 30. mars 1993 var lögð fram skrá um lýstar kröfur í búíð og afstaða skiptastjóra til þeirra. Námu samþykktar kröfur u. þ. b. 17.600.000 krónum, en sem fyrr reyndust engar vísar eignir í búinu. Var því á fundinum leitað eftir afstöðu kröfuhafa til höfðunar riftunarmáls gegn stefndu vegna fasteignarinnar að Fagraholti 12. Íslandsbanki hf. samþykkti slíka málshöfðun og lýsti sig enn reiðubúinn að ábyrgjast allan kostnað af rekstri málsins, sem þingfest var hér fyrir dómi 16. júní síðastliðinn.

Við skýrslugjöf fyrir dómi bar stefnda, að hún hefði gefið út umrætt veðskuldabréf 14. ágúst 1990 í því skyni að selja það til framfærslu þeirra hjóna. Bróðir hennar, Bárður Halldórsson, hefði skömmu síðar selt bréfið, en um kaupanda þess og síðari handhöfn kvaðst stefnda ekkert vita. Varðandi afborganir af bréfinu bar stefnda, að hún hefði tvívegis sent Bárði 800.000 krónur frá Bandaríkjunum, en um fleiri afborganir hefði ekki verið að ræða af hennar hálfu. Greiðslukvittanir hefði hún aldrei séð. Skuldabréfið væri nú í vanskilum, án þess þó að hún hefði nokkrar tilkynningar fengið þar að lútandi. Ekki kvaðst stefnda vita, hvort Bárði hefðu borist slíkar tilkynningar, en lagði bann við því, að hann bæri nokkuð um afdrif bréfsins fyrir rétti. Þá kvaðst stefnda ekkert vita um fyrirhugaða notkun skuldabréfsins við ætlaða sölu einbýlishússins að Fagraholti 12, sem áður er rakin, en kvað umboðsmann sinn við þær sölutilraunir væntanlega geta upplýst um slík atíði.

Einnig bar stefnda, að hún og eiginmaður hennar, Árni Sigurðsson, hefðu gert umræddan kaupmála í þeim tilgangi einum að skipta eignum þeirra hjóna til helminga, en er þau hófu búskap, hefði hún verið útivinnandi og lagt til búins þó nokkuð af húsmunum, þar á meðal píanó, málverk og sófasett. Þá hefði hún og tekið fullan þátt í fjármögnun húsbyggingarinnar að Fagraholti 12. Eiginmaður stefndu tók í sama streng, en hann bar fyrir dómi, að þau hjónin hefðu hafið búskap árið 1966 og í sameiningu tvívegis ráðist í byggingu íbúðarhúsnæðis. Búskapurinn hefði staðið með ágætum, er þau hjónin síðan tóku þá ákvörðun að gera skil á fjárhag, og þar sem þau töldu heildareignir sínar nema rúmlega tvöföldu andvirði umrædds einbýlishúss og innbús, hefðu þau ákveðið eignaskipti í samræmi við hinn umdeilda kaupmála. Fullyrti Árni, að við gerð kaupmálans hefðu eignir þeirra hjóna numið mun hærri fjárhæð en skuldir þeirra.

Bróðir stefndu, Bárður Halldórsson, kt. 170846-3039, var kvaddur fyrir dóm vegna málsins, en skoraðist undan því að gefa skýrslu vitnis í málinu.

Vitnið Haraldur Blöndal, kt. 060746-3119, staðfesti fyrir dómi, að það hefði verið umboðsmaður stefndu og eiginmanns hennar við ætlaða sölu á fasteigninni að Fagraholti 12, en kvað sér óheimilt að tjá sig um tilurð og handhöfn viðkomandi skuldabréfs og bar þar fyrir sig tilskipun um þagnarskyldu málflutningsmanna gagnvart skjólstaðingum sínum. Í framhaldi á því kvaðst vitnið engu að síður ekkert vita um útgáfu eða handhöfn bréfsins, en umbjóðendur sínir hefðu fullyrt, að þau myndu geta staðið við umræddan kaupsamning fyrir sitt leyti.

Vitnið Eyjólfur Bjarnason, kt. 070855-5429, bar fyrir dómi, að það myndi lítið eftir efni þeirra samningaviðræðna, sem fram hefðu farið milli þeirra hjóna annars vegar og umboðsmanns seljanda hins vegar. Kvaðst vitnið því hvorki geta upplýst um tilvist umrædds skuldabréfs né þátt þess í ætluðum fasteignaviðskiptum. Af hálfu vitnisins og eiginkonu þess hefði hins vegar verið gerður einhver fyrirvari um fasteignakaupin, sem hefði ekki verið hægt að ganga að, og því hefði ekkert orðið af viðskiptunum.

Múlsástæður og lagarök.

Stefnandi styður riftunarkröfur í málinu við ákvæði VIII. kafla eldri gjaldþrotalaga nr. 6/1978, sbr. 190. gr. núgildandi laga um gjaldþrotaskipti nr. 21/1991, en samkvæmt 1. mgr. 51. gr. fyrrgreindra laga megí krefjast riftunar gjafagerninga þrotamanns, ef gjöf var afhent á síðustu sex mánuðum fyrir frestdag. Vísar stefnandi um frestdag til a-liðar 1. mgr. 1. gr. laga nr. 6/1978 og dóms Hæstaréttar Íslands í málinu nr. 352/1992, en þar sé því slegið föstu, að frestdagur í máli þessu skuli miðast við 12. júlí 1990. Afhending á fasteigninni Fagraholti 12 og innbúi þar hafi sannanlega farið fram, þegar innan við hálft ár var til frestdags, en með afhendingu allra hjúskapareigna sinna til stefndu hafi eiginmaður hennar, Árni Sigurðsson, orðið ógjaldfær, og hafi bæði honum og stefndu verið það ljóst eða mátt vera það ljóst. Um-mæli Árna við hina árangurslausu löghaldsgerð 12. júlí 1990 beri þessa glöggvitni, en þá hafi hann lýst yfir, að hann gæti ekki bent á neinar eignir til tryggingar umkrafinni skuld. Vilji stefnda hins vegar halda öðru fram, beri hún sönnunarbyrði fyrir því, sbr. 2. mgr. 51. gr. téðra laga.

Stefnandi kveður engum vafa undirorpið, að umræddur kaupmáli milli hjónanna sé örlætisgerningur og því riftanlegur, enda feli hann í sér, að allar hjúskapareignir Árna voru gerðar að séreign stefndu, án þess að nokkuð kæmi á móti af hennar hálfu. Við gerð kaupmálans hafi gjaldþrot Árna verið yfirvofandi, og því hafi stefndu hlotið að vera ljós riftanleiki ráðstöfunarinnar samkvæmt almennum skaðabótareglum, bæði að því er varðar fasteignina Fagraholt 12 og allt innbú samkvæmt fram lagðri búsmunaskrá.

Með vísan til 64. gr. síðastgreindra laga beri því að dæma stefndu til að afhenda stefnanda eignarráð fasteignarinnar Fagraholts 12, enda hefði eignin komið til skipta í þrotabúi Árna, ef kaupmáli þeirra hjóna hefði ekki verið gerður. Með sömu rökum beri samkvæmt 62. gr. laganna að dæma stefndu til greiðslu tjónbóta vegna innbúsins, en fjárhæð þeirra miði stefnandi við matsverð hjónanna sjálfra, 2.000.000 króna, auk dráttarvaxta frá tjónsdegi 27. febrúar 1990. Tölur stefnandi viðkomandi innbú ekki þess eðlis, að það hefði verið undanþegið fjárnámi og þannig runnið til stefndu í upphafi skipta, sbr. 1. mgr. 43. gr. aðfaranlaga nr. 90/1989. Öllu heldur sýni áðurgreind búsmunaskrá, að um hafi verið að ræða dýr húsgögn, hljómlutningstæki, málverk o. fl., sem ekki hefði verið undanþegið við gjaldþrotaskipti.

Krafa stefnanda um, að stefnda verði dæmd til þess að aflétta veðsetningu hins 8.000.000 króna skuldabréfs frá 14. ágúst 1990, er á því reist, að um málamyndagerning sé að ræða, sem gerður hafi verið eftir frestdag, þegar gjaldþrot eiginmanns stefndu var yfirvofandi, og í því skyni að rýra stórlega eign, sem falla átti undir þrotabúi hans. Veðsetningin sé því óskuldbindandi fyrir þrotabúið, og verði engin réttaráhrif bundin við þann veðsamning, en ekkert bendi til þess, að grandlaus þriðji maður leiði rétt sinn af skuldabréfinu. Gögn málsins, þar á meðal ákvæði í kaupsamningi, dagsettum 3. júlí 1991, bendi miklu fremur til þess, að stefnda hafi sjálf forræði á skuldabréfinu, en ekki hafi fengist upplýst, að annar aðili hafi bréfið undir höndum, þrátt fyrir ítrekaðar áskoranir til stefndu um að upplýsa um atvikið, er varða skuldabréfið og hugsanlegt framsal þess. Beri að meta slíkt stefnanda í hag.

Nái krafa um afléttingu veðsins af Fagraholti 12 ekki fram að ganga, er gerð sú krafa, að stefnda verði dæmd til greiðslu á andvirði skuldabréfsins ásamt dráttarvöxtum frá þinglýsingu þess 20. ágúst 1990, en þann dag hafi eignin rýrnað um 8.000.000 króna. Reisir stefnandi varakröfu sína á almennum reglum skaðabótaréttar, en stefnda hafi með umræddri veðsetningu rýrt fasteignina með ólögætum og saknæmum hætti, eftir að fram var komin krafa um gjaldþrotaskipti á búi eiginmanns hennar.

Framangreindar dráttarvaxtakröfur styður stefnandi III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 með síðari breytingum, en krafa um málskostnað er reist á XXI. kafla laga um meðferð einkamála nr. 91/1991, einkum 1. mgr. 130. gr. og b- og c-lið 1. mgr. 131. gr. laganna.

Stefnda styður sýknukröfu sína því, að stefnandi geti hvorki krafði hana um afhendingu umræddrar fasteignar né lausafjár, þar sem hvort tveggja hafi í raun verið hennar eignir fyrir gerð kaupmálans í febrúar 1990, en á

greindu tímamarki hefðu hún og Árni Sigurðsson verið í hjónabandi í tæplega 24 ár og hún lagt sitt af mörkum til fjárfélags þeirra hjóna. Þá væri með öllu ósannað af hálfu stefnanda, að umræddar eignir hefðu allar verið hjúskapareignir eiginmanns hennar, og bæri því að sýkna hana á grundvelli sönnunarskorts. Um búsmunaskrána bendir stefnda jafnframt á, að í henni séu engar eignir talðar, sem komið hefðu til skipta við gjaldþrot, sbr. 72. gr. núgildandi gjaldþrotaskiptalaga og 43. gr. aðfararlaga, en fyrirvara megi þó gera þar um píanó, sem á hinn bóginn hefði sannanlega verið í hennar eigu.

Þá er skírskotað til þess, að dómur geti ekki skyldað stefndu til að aflétta veðskuldabréfi, sem hún eigi ekki, heldur hefði verið nauðsynlegt að stefna eiganda bréfsins, til þess að slík dómkrafa næði fram að ganga. Beri því að sýkna af þessum kröfulið og það jafnvel þótt fallist yrði á riftanleika kaupmálans, að því er fasteignina varðar. Með sömu rökum verði stefnda ekki dæmd til greiðslu bóta, enda geti ábyrgð hennar aldrei numið hærri fjárhæð en tjón þrotabúsins af gerð kaupmála þeirra hjóna. Verði fráleitt talið, að tjónið nemi umstefndri fjárhæð, þegar litið sé til andvirðis fasteignarinnar og áhvílandi skulda.

Loks er dráttarvaxtakröfum stefnanda vísað með öllu á bug. Verði hins vegar fallist á slíkar kröfur, beri að miða vextina við útgáfu stefnu í málinu, en þá fyrst hefði kröfunum verið komið á framfæri.

Varakröfu sína reisir stefnda á meginreglum laga um réttindi og skyldur hjóna nr. 20/1923, einkum 33. og 60. gr. laganna, en samkvæmt þeim reglum beri að líta svo á, að einungis sé unnt að dæma stefndu til að greiða fjárhæð, sem nemi búshluta eiginmanns hennar, sem hefði komið til gjaldþrotaskipta.

Forsendur og niðurstaða.

Samkvæmt 190. gr. laga um gjaldþrotaskipti nr. 21/1991 fer um heimild til riftunar ráðstafana þrotamanns, sem gerðar voru fyrir 1. júlí 1992, eittir eldri gjaldþrotalögum nr. 6/1978 án tillits til þess, hvenær úrskurður gengur um töku bús viðkomandi þrotamanns til gjaldþrotaskipta. Eru riftunarkröfur stefnanda því réttilega reistar á VIII. kafla síðargreindra laga.

Af dómi Hæstaréttar Íslands í málinu nr. 352/1992 er ljóst, að frestdagur í skilningi gjaldþrotalaga skuli í máli þessu miðast við 12. júlí 1990, en þann dag var krafist gjaldþrotaskipta á búi Árna Sigurðssonar á grundvelli árangurslausrar löghaldsgerðar, sem fram hafði farið sama dag. Voru þá liðnir rúmir fjórir mánuðir frá skráningu kaupmálans milli stefndu og Árna, sem áður er lýst og mál þetta er risið af. Pykir mega fallast á það með stefnanda, að umræddur kaupmáli hafi falið í sér gjafagerning milli hjónanna.

þar sem fasteign þeirra að Fagraholti 12, Ísafirði, sem áður hafði verið þinglýst eign Árna, var þinglýst á nafn stefndu. Jafnframt voru innanstokksmunir á heimili þeirra, að matsverði 2.000.000 króna, gerðir að séreign stefndu, án þess að sýnilegt endurgjald kæmi fyrir. Er þar um að tefla ýmsa hluti á borð við leðursófa, leðurhægindastóla, hljómf lutningstæki, sjónvarps- og myndbandstæki, uppþvottavél, borðstofuhúsgögn, píanó, silfurborðbúnað, kristallsmuni, veggmyndir og málverk, sem óvíst er, hvort allir verði undanþegnir fjárnámi á grundvelli 1. mgr. 43. gr. aðfararlaga. Er nú svo komið, að ógerlegt er að greina á milli slíkra muna og hinna, sem undanþágurétturinn tæki til. Þykir rétt, eins og málsatvikum er háttað, að stefnda beri hallann af því, að slík sundurgreining hefur ekki farið fram. Verður því við það að miða, að verðmæti innbús þess, sem ekki verði undanþegið fjárnámi, nemi umstefndri fjárhæð, 2.000.000 króna.

Samkvæmt því, sem nú hefur verið rakið, er það álit réttarins, að umræddar gjafir til stefndu séu riftanlegar á grundvelli hinnar hlutlægu riftunarreglu 1. mgr. 51. gr. laga nr. 6/1978, sbr. 60. gr. sömu laga, en ágreiningslaust er, að afhending fasteignar og lausafjármuna fór fram við skráningu og þinglýsingu kaupmálans 9. mars 1990. Af kröfu stefnanda og með vísan til 64. gr. nefndra gjaldþrotalaga ber því að dæma stefndu til að afhenda stefnanda eignarráð fasteignarinnar að Fagraholti 12. Þá ber samkvæmt 62. gr. téðra laga að dæma stefndu til að greiða stefnanda 1.000.000 króna í tjónbætur vegna lausafjárins, en telja verður auðgun stefndu af gerningi hjónanna og samsvarandi tjón stefnanda nema helmingi hjúskapareigna samkvæmt áðurgreindri búsmunaskrá, enda gat stefndu á greindum tíma ekki dulist riftanleiki ráðstöfunar eiginmanns síns.

Rétt þykir, að tildæmdar bætur beri almenna vexti samkvæmt 7. gr. vaxtalaga frá 9. mars 1990 til þingfestingar máls þessa 16. júní 1993, en dráttarvexti samkvæmt 10. gr., sbr. 15. gr. sömu laga, frá þeim degi til greiðsludags.

Stefnda hefur verið orðfá um tilurð og afdrif veðskuldabréfs þess, er hún gaf út til handhafa 14. ágúst 1990 og þinglýst var á fasteignina Fagraholt 12 20. s. m. Vísast hér nánar til framburðar hennar fyrir dómi, sem áður er rakinn. Jafnframt hefur stefnda lagt bann við því, að bróðir hennar, Bárður Halldórsson, kæmi fyrir dóm og upplýsti frekar um ýmis atriði, er bréfið varða og telja verður nauðsynlegt til skýringar máli þessu. Hefur engu breytt, þótt dómurinn beindi slíkum tilmælum til stefndu í samræmi við ákvæði 2. mgr. 46. gr. einkamálalaga. Þegar jafnframt er virtur allur aðdragandi að útgáfu skuldabréfsins, sem er óverðtryggt og ber enga vexti, og einnig er litið til mjög svo óvenjulegra ákvæða 5. gr. áðurnefnds kaupsam-

ings frá 3. júlí 1991, verður ekki ályktað á annan veg en stefnda hafi sjálf forræði á skuldabréfinu og engum sé til að dreifa, sem í grandleysi leiði betri rétt af bréfinu. Jafnframt þykir nægjanlega í ljós leitt, að með útgáfu skuldabréfsins hafi falist málamyndagerningur, sem var til þess fallinn að rýra verulega verðmæti umræddrar fasteignar við yfirvofandi gjaldþrot eiginmanns stefndu, enda hefur hún ekki gert sennilegt, að öðruvísi hafi verið háttað atvikum að baki útgáfu skuldabréfsins. Þykir því mega fallast á sjónarmið stefnanda og dæma stefndu til að aflétta veðsetningu nefnds skuldabréfs.

Samkvæmt framangreindum úrslitum ber að dæma stefndu til greiðslu málskostnaðar, sem þykir með hliðsjón af fjölda þinghalds, ferðakostnaði umboðsmanns stefnanda og umfangi málsins hæfilega ákveðinn 250.000 krónur.

D ó m s o r ð:

Rift er gjafagerningi Árna Sigurðssonar til stefndu, Guðrúnar Halldórsdóttur, sem fólst í afhendingu einbýlishússins að Fagraholti 12, Ísafirði, og innanstokksmuna þar samkvæmt sérstakri búsmunaskrá með kaupmála þeirra, dagsettum 27. febrúar 1990.

Jafnframt afhendi stefnda stefnanda, þrotabúi Árna Sigurðssonar, eignarráð umræddrar fasteignar og greiði honum 1.000.000 króna með almennum vöxtum frá 9. mars 1990 til 16. júní 1993, en dráttarvöxtum frá þeim degi til greiðsludags. Þá aflétti stefnda af fasteigninni veðsetningu skuldabréfs, út gefins 14. ágúst 1990, að fjárhæð 8.000.000 króna.

Stefnda greiði stefnanda 250.000 krónur í málskostnað.